

О.А. Музика-Стефанчук – канд. юрид. наук, доц. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права; С.В. Нечипорук – заступник начальника Головного управління юстиції в Київській області

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Реформаційні процеси, що мають місце в Україні, не лишають осторонь питання судової влади, судів і суддів. Особливої актуальності набуває питання фінансової самостійності суду. Однією із гарантій самостійності судової влади є передбачене у ст. 130 Конституції України положення про те, що держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. Отже, суд є самостійним щодо ресурсного забезпечення: власне організаційного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового тощо. Так, на думку Д.П. Фіолевського [1, с. 30-31], відсутність належного фінансування судів призводить до грубого порушення плану реформування судової системи, розбудови системи спеціалізованих судів, можливості побудови приміщень для судів та формування необхідного штату, спричиняє масове порушення прав громадян на доступний та справедливий суд у розумні строки та створює нові труднощі на шляху до Європи. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів.

З 1 січня 2003 р. відповідно до п. 20 ст. 3 “Прикінцевих та перехідних положень” Закону “Про судоустрій України” розпочала свою роботу Державна судова адміністрація України (далі – ДСА) та її територіальні управління, які мають на меті забезпечення прозорості механізму формування бюджетів судів та належного фінансування апеляційних судів та місцевих судів України. ДСА здійснює широкий перелік функцій, зокрема, щодо матеріально-технічного забезпечення місцевих судів на підставі замовлень відповідного суду, у межах кошторису на його утримання. Щодо забезпечення військових судів ДСА взаємодіє з відповідними установами Міністерства оборони України. Цікаво, що Конституційний Суд України, Верховний Суд України та вищі спеціалізовані суди вирішують дані питання на власний розсуд самостійно.

Виконуючи Розпорядження Президента України від 11 грудня 2002 р. “Про заходи щодо забезпечення належних умов діяльності суддів” ДСА розробила Державну програму організаційного забезпечення діяльності судів на 2003-2005 рр. (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 р. № 907), яка мала б забезпечити прозорість механізму формування бюджетів (кошторисів) судів за активною участю їх голів та органів суддівського самоврядування. На жаль, колегія Рахункової палати за результатами перевірки використання коштів Державного бюджету України, виділених на виконання цієї програми, дійшла висновку, що ДСА не вдалося організувати забезпечення діяльності судів і що Державну

програму організаційного забезпечення діяльності судів на 2003-2005 роки не виконано [2].

Упродовж багатьох років триває систематичне недофінансування судів. Так, бюджетне фінансування судової гілки влади 2005 р. становило 60 % від потреб. Упродовж 2003-2005 рр. фінансування судів за всіма бюджетними програмами зросло вчетверо: якщо 2003 р. фінансування забезпечувалося на рівні 344,8 млн. грн., то в 2005 р. зросло до 1 368,1 млн. грн. При цьому, порівняно з 2004 р., загальна сума бюджетних асигнувань збільшилася з 585,8 млн. грн. до 927,6 млн. грн. Починаючи з 2003 р. збільшилися витрати держбюджету на оплату праці співробітників судової системи. У 2003 р. фонд оплати праці, порівняно з 2002 р., зріс на 41 %, 2004 р. – на 27 %, 2005 – на 36 %, а 2006 р. – майже на 50 %. Упродовж цих років відбувалося зменшення різниці між середніми розмірами заробітної плати суддів, зокрема загальних апеляційних і господарських судів. Недофінансування видатків на утримання судових органів у 2006 р. на суму близько 108 млн. грн. у січні-лютому 2007 р. призвело фактично до призупинення роботи деяких судів України та до кредиторської заборгованості в обсязі понад 30 млн. грн. на початок року. Бюджетний запит ДСА на 2007 р. був задоволений лише на 50,2 % від потреб судової системи. На реалізацію Державної програми забезпечення судів належними приміщеннями на 2006-2010 рр. [3] було передбачено на 2007 р. лише 30 млн. грн. – всього 6 % від необхідного обсягу. На придбання житла суддям було виділено 11 млн. грн., хоча 860 суддів України не забезпечені належним житлом, а 478 із них не мають його зовсім. Видатки на утримання судів у Законі України “Про Державний бюджет України на 2008 рік” були задоволені на 47 % від бюджетного запиту ДСА [4].

Отже, видатки загального фонду Державного бюджету України на суди загальної юрисдикції у 2006 р. становили лише 48,9 % від потреби, у 2007 р. – 51,2 %. Бюджет на забезпечення правосуддя у 2008 р. становив 3 млрд. грн., що на 862,2 млн. грн. більше, ніж у 2007 р. Проте ця сума становила лише приблизно 50 % від загальної потреби. Видатки на утримання судів у Закону України “Про Державний бюджет України на 2009 рік” були задоволені лише на 37 % від бюджетного запиту ДСА [5]. Очевидним є той факт, що в Україні складається нездорова тенденція постійного недофінансування судового корпусу, тому небезпека позбавлення незалежності й самостійності судової влади в Україні набуває катастрофічних масштабів.

Література

1. Фіолевський, Д. П. Судова влада і правоохоронна система в Україні [Текст] : навч. посіб. / Д. П. Фіолевський. – К. : Кондор, 2006. – 316 с.
2. Судова адміністрація собою задоволена. А Рахункова палата – ні // Офіційний сайт Української Всеукраїнської асоціації громадських правозахисних організацій “Гельсінська спілка з прав людини” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1144255911>.

1. Державна програма забезпечення судів належними приміщеннями на 2006–2010 рр., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 04.07.2006 № 918 // Урядовий кур'єр. – № 131 (18.07.2006).
2. Рішення 8 (позачергового) з'їзду суддів України “Про стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції” від 07.12.2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.1641.0>.
3. Рішення 9 (чергового) з'їзду суддів України “Про стан організації та діяльності судової влади і виконання рішень 7 і 8 позачергового з'їздів суддів України” від 14.11.2008 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_3s/pg_gmwzop.htm.

Музика-Стефанчук, О.А. Практичні проблеми фінансової самостійності судової влади в Україні [Текст] / О.А. Музика-Стефанчук, С.В. Нечипорук // Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення: зб. тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (4-5 червня 2010 р., м. Суми). - Суми: УАБС НБУ, 2010. - С. 185-187.